
Program Kurultayı'na Doğru

EĞİTİM SEN ÜZERİNDEN

KAPİTALİST KÜRESELLEŞMEYE BİR BAKIŞ*

EĞİTİM SEN, 2. Olağan Genel Kurulu'nda “Program Kurultayı” kararı almakla bir ilk'e imza atmıştır. Çünkü özgürlükçü eğitim emekçilerinin örgütsel geleneğinde bilebildiğim kadarıyla bunun bir örneği yoktur. Gerçekten, 1948'de kurulan Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu (TÖDMF)'ndan bu yana gelip geçen bütün kuruluşlarımızda genel kurullara gidilirken yönetime aday olan örgüt içi gruplardan kimilerinin çalışma programları yayımlamadıkları görüldü. Daha çok da dernekler ya da sendikaların genel merkezleri ve şubeleri düzeyinde genellikle seçimlerden sonra çalışma programları düzenlenir, etkinlikler buna göre yapılırdı. Oysa tek gündem maddesi “Çalışma Programı” olan EĞİTİM SEN 'in bu Kurultayı hem de öyle görünüyor ki tek bir yönetim dönemini değil, siyasal partilerde görüldüğü gibi daha sonra gerektiğinde yapılabilecek değişikliklere açık olmak üzere bütün dönemlerin programı olacaktır.

EĞİTİM SEN'li eğitim emekçileri bir süredir paneller ve atölye çalışmalarısıyla 2007 yılı Şubatı'nın 6, 7, 8, ve 9'uncu günlerinde yapılacak söz konusu kurultaya hazırlanırken bir öneride bulunmak istiyorum:

* 12 Ocak 2007 günlü BirGün Gazetesi'nde kısaltılmış olarak yayımlandı.

Sanırım kabul edilir ki özellikle stratejik konularda herhangi bir toplumsal etkinliğin tarihin hangi uğrağında ve hangi koşullarda yapıldığının bilinmesi son derece önemlidir. Çünkü etkinliğin yönünü, amacını önceden kestirebilmek ve ona göre hazırlanmak, bitmesinden sonra da alınan kararların herhangi bir sapmaya, saptırmaya uğramaksızın uygulanmasını güvenceye almak buna bağlıdır.

Öyleyse EğİTİM SEN bu düzeydeki bütün etkinliklerinde olduğu gibi Program Kurultayı için de hazırlık sürecinde üretilecek bütün çözümleri 21. yüzyılın başlarında Türkiye ve dünyanın içinde bulunduğu koşulların genel ve bilimsel bir çözümlenmesine (tahliline) dayandırmalıdır. Çünkü böyle bir çözümlenmeye dayanan ufkumuz olmadan stratejik konuların alt başlıklarındaki sorunlara sağlıklı çözümler üretmeyiz.

EğİTİM SEN Program Kurultayı'na doğru ilerlerken işte bu düşüncelerle bu kurultay için bir çözümlenme denemesi öneriyorum. Bu çalışmam belki de salt EğİTİM SEN'de, KESK ve KESK' e bağlı sendikalarda değil, siyasal çevrelerde de tartışmalara yol açabilecektir. Açılmasını da diliyorum. Çünkü böylelikle ya bu çalışma temelinde daha gelişkin bir çözümlenmeye ulaşılacak ya da yine bu bağlamda daha başka bir çözümlenme üzerinde karar kılınacaktır.

Bu kısa açıklamadan sonra söz konusu çalışmama geçiyorum.

Ama önceden belirtmeliyim ki Türkiye'de ve dünyada yaşanmakta olan günümüzdeki bellibaşlı olay ve sorunların esas olarak kapitalist küreselleşme sürecinden türediğine inanıyorum. Onun içindir ki bu çalışma kapitalist küreselleşme süreci eksenindeki görüşlerden oluşun bir çözümlenme denemesidir.

- *Giriş*

Kapitalist küreselleşme, Bilgi ve İletişim Çağı'na geçildiğinden bu yana gelişmişliğinin en yüksek düzeyinde ya da yepyeni bir aşamasında bulunuyor. Toplumsal yaşamın her alanında herkesi, her şeyi kendini yenilemeye, yeniden yapılanmaya sürüklüyor. Kısacası insanlık henüz tastamam yaşamadığı ve tanımadığı bir gerçekliğin içinde buluyor kendini. Üstelik bu gerçekliğe sosyalist dünya sisteminin çökmesinden doğan boşluğun kapitalizme sunduğu pervasızlığın korkunç zorlamaları karışıyor. Sözün özü; herkes, her kuruluş, her kurum eğer bir şeyler yapacaksa, içinde bulunduğu nesnel gerçekliği tanıma konusuna eskisinden daha çok yer ayırmak zorunda olduğu bir durumu yaşıyor.

Onun içindir ki bu çalışmayı, bu aşamaya yükselişinden bu yana baş döndürücü bir hızla ilerlemekte olan kapitalist küreselleşmenin geçmişiyile, bugünüyle tanınmasına olabildiğince yer vererek sürdürmek istiyorum. Bunun; insanlığın kapitalist üretim sürecinde nereden nereye geldiğine, özellikle nerede bulunduğu bakılarak yapılması gerekiyor. Ama böylesine hızlı bir kapitalist küreselleşmeye, bilim ve teknolojinin “*üretimde yarattığı dönüşümlere kapitalizmin kendini uyarlaması*” yoluyla ulaşıldığını hiç unutmadan. (1/3)*

- *Toplumsal Yaşamı Tetikleyen*

Üretim Teknolojileridir

Üretim süreci hammadde üretiminden üretilen malların tüketimine değin uzanan toplumsal bir süreçtir. Üretim araçları ya da teknolojileri, maddi değer üretiminde bu sürecin öznesi olan üretim güçlerinin önemli bir bileşenidir ve toplumsaldır.

* Bölü çizgisinin solundaki sayı Kaynakça'daki kaynağın sıra numarası, sağındaki ise o kaynağın sayfa numarasıdır. Ve bundan sonra da hep böyle olacaktır.

Oysa üretim (mülkiyet) ilişkilerinin toplumsallığının, bir başka deyişle sınıfsal çelişkiler temelinde yükselen toplumsal niteliğinin bile özenle gözlerden irak tutulmak istendiği kapitalizmde, üretim teknolojileri ya da daha dar anlamıyla üretim araçları, toplumsal yaşamdan haydi haydi soyutlanarak tanıtılmak istenir. Bunun sonucunda, eğitim ve sendikal yaşam alanları da içinde olmak üzere toplumsal yaşamın bütün alanlarında ortaya çıkan değişim ve dönüşümleri, örneğin Makine Çağı'nda makinelerin, Bilgi ve İletişim Çağı'nda bilgisayarların tetiklediği birdenbire ya da kolay kolay kabul edilmez genellikle.

Oysa 18. yüzyılın ikinci yarısında üretim sürecinde buhar enerjisinin keşfiyle ortaya çıkan makinelerin tetiklemesi sonucunda feodal toplumdan kapitalist topluma geçişe yol açan, kas gücünün özgürleşmesiyle sınırlı olsa da insanı bir ölçüde özgürleştiren dönüşüm, bir örnek olarak belleklerimizdedir. Hele bu dönüşümde işlerini yitiren işçilerin makinelerin kendisine değil de kullanım biçimine olması gereken tepkileri anımsandığında üretim araçlarının toplumsal yaşamla ilişkisi daha bir açığa çıkar. (2/386)

Kapitalist üretim sürecinin izleyen evresinde, binlerce kilometre uzaklara anında iletebilen elektrik enerjisiyle işleyen makineler gündeme gelmiştir (19. yüzyılın ikinci yarısı). Bu kez onların tetiklemesiyle kapitalizm yine zorunlu olarak ve yine öncelikle Batı Avrupa'da; yeni bir örgütlenmeye gitmiş ya da tüm kurum ve kuruluşlarıyla kendini bu çok daha gelişkin üretim araçlarının gerektirdiği biçimde ve elverdiği ölçüde yeniden yapılandırmıştır. (2/406)

• *Bilgi ve İletişim Çağına Geçiş
Ve Bu Çağın Toplumsal Yaşamı Şaşılmalı Bir Hızla
Dönüşüme Uğratan Üretim Araçları*

Ülkemizde ve dünyada tanık olunan ekonomik, toplumsal ve siyasal olayları tetikleyen de hiç kuşkuumuz olmasın ki tarihin yukarıda

değınilen önceki dönemlerinde olduğu gibi 1970'li yılların ortalarından bu yana sürüp gelen Bilgi ve İletişim Çağı'na geçiş koşullarında da nitelik değışimine uğrayan üretim araçlarıdır.

Bu çağın; bilgisayarlar, iletişim (telekominikasyon) ve otomatik denetim sistemleriyle robotlardan oluşan bellibaşlı üretim araçlarının, öncekilerden farklı işlevlerinden kimileri şunlardır:

- ✦ Üretimin “hiçbir mekânsal ya da fiziksel merkez” olmaksızın yapılabilir olmasına yol açmaları.
- ✦ “Dolaşımın önündeki engelleri tümüyle ortadan kaldırmaya ve ideal, 'sürtünmesiz' bir kapitalizmin” doğuşuna yol açmaları.
- ✦ Sermayenin; “artan hareketliliği(ne)”, örneğin “mekânını küresel ağın bir başka noktasına taşı(yabileceği)” tehdidiyle toplu pazarlık süreçlerinde “uzlaşma arayışından kaçın(abilmesine)” böylelikle “montaj hattı döneminin eski tip kitle emekçileri”ni ...giderek daha fazla güvenilmez hale gelen çalışma koşulları içine “sürükleyebilmesine; sözleşmesiz çalışma, yarım gün ve parça başı çalışma gibi, hiçbir iş güvencesine yer vermeyen eski biçimleri uygulamaya sokabil(mesine)” yol açmaları.
- ✦ “Aynı anda farklı mekânlarda aynı malın bileşenleri(nin) üretilmesine” yol açmaları.
- ✦ Üretimin uzaktan, “etkili biçimde yürütülebil(mesine)” elverişli olmaları.
- ✦ Tüm insanlara gerçek dünyayı sanal dünyada ve ışık hızıyla dolaşabilme, birbiriyile haberleşebilme olanağı sunmaları.
- ✦ Üretim sürecinde işçilerin, kaslarından sonra beyinleriyle de özgürleşmelerine, çok yönlü gelişmelerine yol açmaları.

• *Ticari Alandaki Kapitalist Küreselleşme Bile
Manifesto'da Selamlanıyor*

Kolaylıkla kestirebileceğimiz gibi Bilgi ve İletişim Çağı üretim araçlarının burada ancak birkaçını sıralayabildiğim işlevleri, gelişmişlik düzeyi buna yetmeyen Makine Çağı'nın üretim araçlarıyla olamazdı. Kapitalizmin üretimde küreselleşmeye açık duruma gelişi, onun içindir ki ancak Bilgi ve İletişim Çağı'na geldiğinde mümkün olabildi. Başka bir deyişle yaklaşık iki yüz yıllık yaşamı boyunca üretimde değil, para ve mal (meta) sermayesi bağlamındadır, ticaret alanında ise kapitalizmin küreselleşmesi (1/31). Bu nesnel gerçeklik, ticari alandaki (mal alım-satımlarındaki) bu küreselleşme; tüm insanlar için özgürlüğün egemenliğini amaçlayan ütopyanın en temel belgesi olan Manifesto'dan aktarılan şu alıntıda sanki selamlanıyor:

"Bir ülkenin üretimiyle karşılanan eski gereksinimlerin yerini, karşılanmaları uzak ülkelerin ürünlerini gerektiren yeni gereksinimler alıyor. Eski yerel ve ulusal içe kapalılığın ve kendi kendine yeterliliğin yerini, ulusların çok yönlü ilişkilerinin, evrensel karşılıklı bağımlılığının alacağını görüyoruz."(1/2)

Ulusötesi ilişkilere yönelişi tarihin derinliklerinden ve neredeyse çiçeği burnunda ulus-devletlerin bağrından seslendiren bu tarihsel belge, Fransız devriminden (1789) bu yana ikiyüz yılı aşan bir aradan ve insanlığın ufkunu aydınlatan onca gelişmelerden sonra bile ulusalcı reflekslerini aşmamış bizler için son derece ibret vericidir.

Aynı yılda (1848) ve yine kapitalizm ticaret alanında ulusal sınırlara yeni yeni sığmamaya başladığında Brüksel Demokratik Birliği'nde konuşan K. Marx'ın şu sözleri de çağımıza özgü takıntısız bir sınıfsalcılık için herhalde aynı ölçüde etkileyicidir:

“Baylar, sanmayın ki ticaret serbestisini eleştirirken himayecilik sistemini savunmak gibi bir niyet taşıyoruz. (...) Genel olarak, serbest ticaret sisteminin yıkıcı olmasına karşılık günümüzün himayeci sistemi de tutucudur. Serbest ticaret sistemi, eski ulusları parçalar ve proletarya ile burjuvazi arasındaki uzlaşmaz karşıtlığı uç noktasına iter. Tek sözcükle, serbest ticaret sistemi toplumsal devrimi hızlandırır. İşte yalnızca bu devrimci anlamıyadır ki baylar ben, serbest ticaretten yanayım.” (1/75)

Evet, üretim araçlarının gelişmişlik düzeyi üretimin küreselleşmesine henüz yeterli olmadığına bile kapitalizmin küreselleşmesi sürüp geldi ve marksist kuramın yaratıcıları bu sınırlı küreselleşmeyi insanlık tarihinde özgürlüğün egemenliğine doğru atılmış dev bir adım olarak selamladılar.

- *Ulus-Devletler*

*Kapitalist Küreselleşmenin
Aracına Dönüşüyor*

Gerçi onlar göremediler ama şimdi insanlık, üretimin küreselleşmesine yol açan ve tarihte bir benzeri bulunmayan görkemli üretim araçlarıyla tanışıyor. Tarihin bu uğrağında kapitalizm bilim ve teknolojinin bulunduğu bu devasa olanağı maddi değer üretimi için değil de daha çok “sosyal devlet” siyasalarına (Keynesçiliğe) tepki olarak kotarılan parasalcı (neoliberal) ekonomi siyasaları için kullanmayı yeğlese de üretim sürecinin küreselleşmesi yönündeki bütün engeller yine de bir bir aşıyor. Ulusal egemenliği simgeleyen ulusal parlamentolar küresel egemenlik odaklarının (ulus-ötesi tekellerin) buyruğunda yasal düzenlemelere (uyum yasaları) gidiyor. “Ulus-devlet” böylece “küreselleşmenin aracına dönüşüyor” ya da “ulus devlet yanının hepten ortadan kalkmasına doğru” adım adım yok oluyor. (1/41)

GATS, MAİ, TAHKİM yasa ve anlaşmaları,* Kamu Yönetimleri Temel Yasası, Yerel Yönetimler, Personel Rejimi yasaları ve daha niceleri...

Eğitim, bilim ve sağlığın ticarileştirilmesi, okul satışları, sendikasızsızlaştırmalar, sözleşmeli çalışma, esnek çalışma, kalite çemberleri ve daha nice yepyeni kavramlar...

- *Kapitalist Küreselleşme*

"Toplumsal Devrim Çağı"nın Kapılarını

Zorlamaya Doğru İlerliyor

1980'lere doğru üretim araçlarının, daha geniş anlamıyla üretim güçlerinin küreselleşmesiyle örtüşmeye başladığından bu yana kapitalist küreselleşme, hele parasalcı ekonomi siyasetleriyle nice toplumsal yıkımları da yanı sıra getiriyor ülkemizde ve tüm dünya coğrafyasında.

* GATS: Hizmet Ticareti Genel Anlaşması.

Tüm hizmet sektörlerini ve bu hizmetlerin üretilmesi için gerekli malların üretimini kapsayan dünya ekonomilerini tek bir pazara dönüştüren çok taraflı anlaşmadır.

Bu anlaşmayı 25 Şubat 1995 yılında imzalamakla Türkiye toplam 155 hizmet sektörünün 73'ünü GATS'ın hizmetine sunmuş; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, ulaşım, posta, belediye hizmetleri, doğa, kültür, içme suyu ve ulusal kaynaklar gibi alanları serbest piyasa koşullarına açmış, sermayenin önündeki tüm engelleri kaldırmış oldu.

MAİ: Ulusötesi şirketlerin ucuz emeği kullanmalarının, ülkelerin zenginlik kaynaklarına el koyabilmelerinin, sermaye birikimlerini istedikleri ülkelere götürebilmelerinin önünü açan ve yine Türkiye tarafından kabul edilen Çok Taraflı Yatırım Anlaşması.

TAHKİM: Şirketlerin tek taraflı olarak devletlere dava açabilmesine olanak sağlayan, hakem seçimi Dünya Bankası Yatırım ve Ticaret Uzmanları listesinden yapılan Uluslararası Hakemlik Kurumu'dur ve Türkiye yasa ile kabul ettiği bu kuruma karşı da yükümlülük altındadır.

Kaynak: EĞİTİM SEN İzmir şubeleri broşürü.

Bu yıkımlar arasında emeğin ve insanlığın kurtuluşu adına, karşı çıkılması gerekenler olduğu gibi göze alınması gerekenler de bulunuyor.

Nitekim az önceki alıntıda görüldüğü gibi Marx “yıkıcı” olduğunu söylediği halde işçi sınıfının ve insanlığın uzun erimli çıkarları için “serbest ticaret sistemi”ni yeğliyor; buna karşılık “tutucu” olan “hımayeciliğe” karşı çıkıyor. Böylelikle kapitalizmin küreselleşmesinin; giderek kendisinin ortadan kaldırılmasına yol açabileceğinin ya da emeğin, insanlığın evrenselleşmesi sonucunu doğurabileceğinin sinyalini veriyor.

Bu öngörüsünü Marx 1859 yılında Ekonomi Politüğün Eleştirisine Katkı'nın önsözünde çok daha açık bir biçimde şöyle dile getiriyor:

“Toplumun maddi üretici güçleri, gelişmelerinin belirli bir aşamasında, o zamana dek içinde çalıştıkları mevcut üretim ilişkileriyle ya da -bunların hukuki bir ifadesinden başka bir şey olmayan- mülkiyet ilişkileriyle çatışmaya girer. Bu ilişkiler, üretici güçlerin gelişme biçimleri olmaktan çıkıp onlara ayak bağı olur. O zaman toplumsal devrim çağı başlar. Ekonomik temeldeki değişimle, o kocaman üstyapının tamamı, az ya da çok hızla dönüşüme uğrar.” (1/50)

“Toplumun maddi üretici güçleri”, tam da içinde bulunduğumuz Bilgi ve İletişim Çağı'nda Marx'ın öngördüğü gelişmişlik düzeyinde bulunuyor yeniden ve asıl şimdi “toplumsal devrim çağı”nın kapılarını zorluyor.

Nasıl mı?

Her şeyden önce halen “içinde çalıştıkları” ulusal üretim ilişkilerini, küresel üretim ilişkilerine dönüştürmek üzere parçalayarak ve ideolojik, siyasal yaşam alanlarıyla ulusal üretim ilişkilerinin üzerinde yükselen “o kocaman üstyapının tamamı(nın) (...)”, gelişme sürecine başlayan bu yeni ilişkilere göre “dönüşüme uğra(tulmasına)” “hızla” yol açarak.

Ve tabii işgücünü (işçiyi/çalışanları) üretim sürecinin dışına savurarak.

Öyleyse bu dönüşüm ve savurma sürecini doğuran, Bilgi ve İletişim Çağı'nın üretim araçlarını da kapsayan “maddi üretim güçleri”dir temelde ve onun içindir ki “o kocaman üstyapının” bileşenlerinden olan eğitim ve sendikal yaşam alanlarında da olup bitenlerin temelinde Bilgi ve İletişim Çağı'nın bu yok edilemez, geri döndürülemez “maddi üretim güçleri” vardır.

Demek ki yapılacak şey, doğası gereği küreselleşmek zorunda olan kapitalizmin bu kez üretim güçleri tarafından parçalanan ulusal üretim ilişkileriyle birlikte küreselleşirken emeğin ve insanlığın asla razı olmayacağı, olmaması gereken yıkımlarına ve emeğin de özgürce küreselleşmesini engellemelerine karşı çıkmaktır.

Tam da burada yinelemeliyim ki öyleyse içinde bulunduğumuz kapitalist küreselleşme sürecinde uğradığımız - uğrayacağımız, tanık olduğumuz - olacağımız yıkımlar arasında emeğin ve insanlığın kurtuluşu adına, karşı çıkılması gerekenler olacağı gibi, göze alınması gerekenler de olabilecektir.

- *Günümüzde Kapitalizm*

Kendi Sonuna Doğru Nasıl İlerliyor

“Toplumun maddi üretici güçleri” bir de işgücünü üretim sürecinin dışına savurarak “toplumsal devrim çağı”nın kapılarını zorluyor demiştim az önce. Peki bu nasıl oluyor?

Yine Marx'ın şu sözleri bu sorunun yanıtı niteliğindedir:

“Kapitalist üretim sistemi tamamen işçinin işgücünü bir meta olarak satması olgusuna dayanır. İşbölümü, bu işgücünü, belli bir aleti kullanma hünerine indirgeyerek uzmanlaştırır. Bu aletin kullanılması, makinenin işi olur olmaz

işçinin işgücünün kullanım değeri (istihdamı/görevlendirilmesi gereksinimi F. E.) ile birlikte değişim değeri de (ücreti de) yok olur.”

Görüldüğü gibi bu sözleriyle Marx, bilim ve teknolojideki gelişmeler yeterli düzeye yükseldiğinde artı-değerin (kârın) tek üreticisi olan işçinin üretim sürecinin dışına düşeceğini, demek ki işsiz kalacağını haber veriyor ve sözlerine şunu da ekliyor:

“Makine bir sanayii yavaş yavaş ele geçirdiği zaman, kendisi ile rekabet eden işçiler arasında kronik bir sefalet yaratır. Geçişin hızlı olduğu durumlarda (ki çağımızda böyledir F.E.), etkisi de şiddetli olur ve geniş yığınlarca duyulur.” (1/59)

Demek ki belirtildiği gibi bu noktaya birden bire değil; işçi sayısının, bilim ve teknolojinin ilerlemesi oranında tükenme noktasına doğru azalarak yok olmasıyla ulaşılabilecektir. Ulaşıldıktan sonra da patron ücret belâsından (!) kurtulacak ama onun kendi değerinin kat kat fazlasıyla ürettiği kârdan (artı-değer) yoksun kalacaktır. Kâr ki patronu, kapitalisti var eden, onun sermaye birikiminin temel dayanağı olan ama bir anlamıyla da emek sömürsüne karşılık düşen (tekabül eden) bir değer (artı-değer)dir.

Bu durumda olacak olanlardan birkaçı (kimileri yinelenmiş olsa da) şunlardır:

- ✦ Artı-değer azaldıkça kâr oranı düşecek, ortadan kalktığında ise kapitalizmin varlık nedeni yok olacaktır
- ✦ Kapitalizm, canlı emeği (işçiyi) gereksizleştiren teknolojileri yükseldikleri düzeyden öteye geliştiremeyecektir
- ✦ Ücret olmadığına göre üretilen malları satın alan da olmayacaktır. Bu nedenle meta / mal sermaye para-sermayeye dönüşmeyecek ya da meta - sermayeden para sermayeye, oradan kâr üreten üretken ser-

mayeye ve yeniden meta-sermayeye işleyen sermayenin devresel devinimi tıkanacaktır.

İşte bu nedenlerle kapitalizm son bulacaktır.

Kuşkusuz ki buradan, kapitalizmin kendiliğinden son bulacağı anlamı çıkartılmamalıdır. Çünkü baştan bu yana söylediklerimle salt bir “devrimci nesnel gerçekliği”, küresel ve gelişkin komünal topluma gebe bir gerçekliği saptamaya çalışıyorum.

- *Kapitalizmin*

Kaçınılmaz Sonuna Doğru Gidişini

Hızlandırmak

Görüldüğü gibi buraya değin söylenenler kapitalist küreselleşme eksenindeki düşüncelerden oluşmaktadır. Kapitalizmin olduğu yerde emek-sermaye çelişkinin olacağı ve sınıfsal savaşımaların kaçınılmazlığı ise bilinen bir gerçekliktir. Öyleyse kapitalizm Bilgi ve iletişim Çağı koşullarında da doğasındaki kâr tutkusu nedeniyle sınıfsal varlığını sonsuza değin sürdürmek isteyecek, bunun için iyi-kötü her yola başvuracaktır ve öyle de yapmaktadır. Emek kesiminin bireylerinin ve örgütlerinin işiyse kapitalizmin kaçınılmaz sonuna (akıbetine) doğru gidişine yol açmak, bu konuda herhangi bir gecikmeye ve sapmaya, saptırmaya meydan vermemektir. Buysa öncelikle toplumsal ve bireysel yıkımlara isyanla, çözümlenme ve betimleme gücüyle sınırlı küçük burjuva yaklaşımlarından sakınmayı gerektirir.

Manifesto'da, bu duruma düşülmesinin ne anlama geldiğine de değiniliyor; üretim araçlarının “kapitalizm (koşulları) altında” devrimci nitelik dönüşümlerine uğradığı dönemlerde yaşanan yıkımlara isyan eden “küçük burjuva sosyalizmi” için şöyle deniliyor:

“Sosyalizmin bu okulu, modern üretim koşulları içerisindeki çelişkileri derin bir hassasiyetle en küçük ayrıntısına kadar tahlil etti. (...) Makinelerin ve

İşbölümünün, sermaye ve toprağın birkaç elde yoğunlaşmasının, aşırı üretim ve bunalımların feci etkilerini yadsınamaz bir biçimde gösterdi. Küçük burjuvazi ve köylünün kaçınılmaz yıkılışına, proletaryanın sefaletine, üretimdeki anarşiye, servet dağılımındaki aşikar eşitsizliklere, uluslararası endüstriyel yok etme savaşına, eski ahlaki bağların, eski aile ilişkilerinin, eski milliyetlerin çözülüşüne işaret etti.

Ne var ki sosyalizmin bu biçimi (küçük burjuva sosyalizmi F.E.), ya eski üretim ve mübadele araçlarını, bunlarla birlikte eski mülkiyet ilişkilerini ve eski toplumu geri getirmeyi amaçlar. Ya da modern üretim ve mübadele araçlarını, bu araçlar tarafından parçalanmış bulunan, parçalanmaları kaçınılmaz olan eski mülkiyet ilişkileri çerçevesi içinde çakılı tutmaya çalışır. Her iki durumda da hem gerici, hem de ütopyacıdır.”(1/67, 68)

Bir başka olası gericilik örneği daha: Bir grup bilim kişisi, “sivrisineğin genetik yapısına müdahale” yoluyla sıtmanın kökünü kurutabileceklerini düşünürler ve bunun için bir proje hazırlığına girişirler. Bu haberi İngiltere Kanal 4 Televizyonunun 2 Ekim 2002 günlü haber bülteninden aktaran yazar bu proje uygulanırsa “sıtmayı yok edecek gen teknolojisi, sıtma çevresinde oluşmuş koskoca bir endüstriyi gereksizleştirerek akıl almaz ölçüde muazzam emek zamanı ve doğal kaynak sağla(yacaktır)” der ve başka hiçbir söz gerektirmeyen şu yorumu yapar:

“Hiç kuşkusuz bu açılımın gerçekleşmesine, en başta sıtmadan kâr eden sermaye engeldir. Şunu da eklememiz gerekir ki bu özgürleştirici teknolojinin devrimci açılımlarını göremeyen, temsil ettiği kesimin ancak geçici ve kısa erimli çıkarlarının sözcülüğünü yapan sendikal zihniyet de engeldir. Ama bunlar bugünün engelleridir.Yarının nasıl şekilleneceği bu engelleri de aşacak olan mülksüzlerin mücadelesine bağlıdır.

Sıtmayı, yeryüzünden silecek teknoloji, bütün insanlara mutluluk getirmesi gerekirken, kapitalizm altında örgütlenmişlikten ötürü, kinin üretiminden

gürültülü tarama kampanyalarına kadar sıtma endüstrisinden ekmek yiyen herkesi işsizliğe mahkûm eder. Emek tasarrufu sağlayan teknoloji, kapitalizm altında işsizlik sorununu verir.”(1/61)

Yazarımız bu yorumuna Marx'ın şu sözlerini de ekler:

“Üretici güçlerde işçilerin mutlak sayısını düşürecek, yani tüm toplumun toplumsal üretimi daha kısa bir zaman aralığında gerçekleştirmesini sağlayacak bir gelişme, nüfusun büyük çoğunluğunu işsiz bıraktığı için devrime yol açabilir. Bu, kapitalist üretimin özgün sınırının bir başka belirtisidir. Bu, keza, kapitalist üretimin üretici güçlerin gelişmesi ve servet yaratılması için asla mutlak bir biçim olmadığını, fakat belirli bir noktada bu gelişmeyle çatışmaya gireceğini de gösterir. Çalışan nüfusun kâh şu bölümünün, kâh bu bölümünün eski istihdam edilmiş biçimi altında işsiz kalmasından doğan devresel bunalımlarda bu çatışma kısmen görünür duruma gelir. Kapitalist üretimin sınırı, işçilerin fazla zamanıdır.” (1/61)

- *Makine Çağının Kimi Kavramları*

Değişime Uğruyor

Buraya değin, bilim ve teknolojiadaki kesintisiz ilerlemeler sayesinde her gün biraz daha küreselleşen üretim araçlarıyla, doğasındaki kâr tutkusundan dolayı oldumolusu küreselleşme sürecinde bulunan kapitalizmin tarihsel gelişimini; daha çok ekonomik-teknik düzeyde izlemeye çalıştık. Temeldeki bu düzeyin kültürel (ideolojik) ve siyasal düzeylerde (“o kocaman üstyapının tamamı”nda) yol açtığı değişim ve gelişmelere geçildiğinde besbelli ki söylenecek daha çok şey vardır. Çünkü her gün, Bilgi ve İletişim Çağı'nın yeni yeni kavramları çıkıyor karşımıza. Makine Çağı'nın o bildik kavramlarıyla değişime uğruyor.

Örneğin “işçi sınıfı” kavramı:

İşçi sınıfının merkezinde “erkek kitlesel fabrika işçileri”nden oluşan “endüstriyel işçi sınıfı” vardı Makine Çağı'nda. Bunun için, bazen “prole-

tarya sınıfı” ya da salt “işçi sınıfı” denildiğinde “endüstriyel işçi sınıfı” akla gelirdi ve bu sınıf işçi sınıfının öteki bileşenlerinin “öncü”sü sayılırdı. Oysa Bilgi ve İletişim Çağı koşullarında bu “öncü sınıf” neredeyse silinip gitti. Büsbütün yok olmasa da artık öncülük işlevini, “kapitalizmdeki ayrıcalıklı konumunu”, işçi sınıfının öteki bileşenlerini kültürel olarak da, fiilen de yönetebilme gücünü yitirdi.

Makine Çağı'nın bu “öncü sınıfı” üretim sürecinde kaslarıyla özgürleşmiş olsa da yine de özgür değildi büsbütün fiziksel varlığıyla. Çünkü bu kez, “merkezi bir motor gücüne bağlı (ve otomatik F.E.) olarak işleyen” makinelerin temposuna ve fabrika mekânına bağımlıydı (1/23, 3/49, 4/77,78).

Oysa üretim araçlarında makineden bilgisayara geçişle birlikte başlayan ve yaklaşık 30 yıldan bu yana sürüp gelen Bilgi ve İletişim Çağı'nda, kaslarından sonra beyniyle de özgürleşen yeni tip bir işçinin ve işçi sınıfının doğmasına yol açıldı. Bir başka deyişle insanlık “kendi eliyle yarattığı makineye bağlı olmaktan, makineyi kendine bağlı kılma sürecine sıçramış oldu.”(3/50)

Buharla, salt elektrik enerjisiyle işleyen ve maddi mal üreten fabrikaları da hizmet alanlarına dönüştüren, ekonomide hizmet sektörünü öne çıkaran ve Makine Çağı'nın “mavi yakalı” endüstri işçisini “beyaz yakalı” hizmet işçisiyle eşitleyen makinelerdir bunlar. Makineden de öte şeylerdir. Bilgi ve İletişim Çağı'nın bilgisayarlardan, iletişim ağlarından ve otomatik denetim sistemlerinden, robotlardan oluşan üretim araçlarıdır.

Bilim ve teknolojiadaki bu devasa gelişme “üretimin bilgisayarlaşması”na, bilgi ve iletişimin üretim süreçlerinde “asli bir rol oynaması”na, emeğin “maddi olmayan emek” niteliğine bürünmesine, dolayısıyla işçi sınıfının bileşiminde geçmişte bir benzeri bulunmayan dönüşümlere yol açtı.(4/302, 305)

Artık Makine Çağı'nın işçi sınıfı ve onun öncü gücü "endüstriyel işçi sınıfı" (sanayi proletaryası) neredeyse tükeniyor ve onun boşluğunu, küreselleşen kapitalizme karşı emeğin evrenselleşme savaşmalarının öncü gücü olmaya aday "araştırmacılar, tasarım mühendisleri, yazılım analizcileri, finans ve vergi danışmanları, mimarlar, pazarlama uzmanları, film yapımcı ve editörleri ve yatırım bankacıları"yla Bilgi ve İletişim Çağı'nın üretim araçlarıyla donatılmış işyerlerinde çalışan daha niceleri dolduruyor (5/10). Bilgi ve İletişim Çağı koşullarında proletarya çok daha geniş anlamıyla "sermayenin yönetimi altında bağımlı konumda olan, sömürülen ve üretim yapan herkes"i kapsıyor (4/270)

Başka bir örnek "emperyalizm" kavramı:

Temelin ayırđına varılmadığında çağımızdaki "babalarımızın" dönemindeki "ulusal emperyalizm" değil; asıl, öznesi ulusötesi şirketler olan "küresel emperyalizm" olduğunun ayırđına varılmaz. O zaman da sosyalizm adına, emeğin ve insanlığın kurtuluşu adına ulusötesi şirketler tarafından kullanılan ama onların amacı doğrultusunda hızla "silikleşmeye" yüz tutan ulus-devlete karşı antiemperyalist savaşım verilmiş olur (7/59); şimdilik büsbütün Donkişot'ça olmasa bile. Ama apaçıktır ki hedef alınan bu emperyalizm günümüz dünyasında emeğin ve insanlığın başına gelenlerin asıl öznesi olmayan, dolayısıyla artık en azından önemli ölçüde var olmayan 20. yüzyıl emperyalizmidir.* Örneğin yurdumuzu işgal eden ulus-devletlere karşı Mustafa Kemal önderliğinde yürütölen "Kutsal İsyân"ımız, (Kurtuluş Savaşımız), ulusal emperyalizme karşıdır ve üstelik bu emperyalizme karşı sosyalizm adına da olası savaş, salt sınıfsalçı değil, aynı zamanda ulusalçıdır da. Öyle de olmak zorundadır.

"Küresel emperyalizm" deyiimiyle anlatılmak istenense, Lenin dönemindeki öznesi-nesnesi ulus-devlet olan bir sömürü olgusu değildir. Ya

nedir? Öznesi ulusal sınırları tek tek işkolları üzerinden delik deşik eden ve her biri ahtapotu andıran ulusötesi tekeller, nesnesiyse başta emek-sermaye çelişkisinin odağındaki işçi sınıfı olmak üzere dünyanın bütün “mülksüzleri”dir. Atardamarı işkollarından oluşan bütün yaşam alanlarındaki mülksüzleri...

Zamanla yaşamdaki karşılığı değişime uğrayan ya da hızla büsbütün yok oluş sürecinde bulunan kavramların aynıyla ve tastamam var oldukları varsayımı üzerinden yürümek, hele söz konusu olan koskoca bir dünyayı emekten ve insanlıktan yana devinen bir gerçekliğe dönüştürmekse korkunç yanılığara yol açabilir. Örneğin burada, yaşamdaki karşılığı yok olma sürecinde bulunan “ulusal emperyalizm” tastamam varsayıldığında, sosyalistlerin bir yandan toplumun ırkçı/faşist, türk-islam sentezcisi kesimleriyle omuz omuza savaşım vermesi; öte yandan bu savaşımı, egemenliği ya büyük ölçüde ya da büsbütün ulusötesi tekellere teslim eden sözde “ulus-devlet”lere karşı yürütmeleri gerekir. Oysa kapitalist küreselleşme gerçekliğinin yeterince var olduğu koşullarda, bu savaşım, daha çok ulusötesi tekellere (ya da denilebilirse küresel emperyalizme) karşı işkolları üzerinden, yeryüzündeki tüm ezilenlerle, mağdurlarla birlikte küresel ve katıksız bir sınıfsal savaşım olacaktır. Ve en sonunda kapitalizm, sınıfsal temelde, ancak sosyalistlerin başını çektiği bu savaşım ile kaçınılmaz sonuna vardırılabacaktır.

Ve bir de “sivil toplum” kavramı:

Kapitalizmde toplumsal yaşamın organik bir bütün oluşturan üç alanından biridir ve düşünsel, moral alanıdır o. Ötekiler ekonomik, siyasal yaşam alanlarıdır. Altyapıdan, ya da üretim ilişkilerinden, ekonomik yaşam alanından türer sivil toplum. Yasama organını doğurur bağrından. Yasama yoluyla yürütmenin, yargının; ekonomik, kültürel ve

siyasal açılardan toplumsal yaşamın şöyle ya da böyle olmasında rol oynar. Bu rolünü siyasal partiler, sendikalar, dernekler, meslek kuruluşları yoluyla gerçekleştirir. Öyleyse özel (resmi olmayan) örgütler alanıdır sivil toplum aynı zamanda. Tüm yurttaşların kendi örgütleriyle hak alma-vermeme savaşımalarında buldukları, farklı düşünsel ve moral değerleri uğruna üstünlük yarışması yaptıkları alandır. Bu yarışmaya ancak şiddet ve devlet karışmadığında demokratiktir sivil toplum. Değilse antidemokratiktir. Yasamanın ve tabii bütünüyle devletin demokratik olup olmaması da buna bağlıdır.

Bütün bu özellikleriyle ulus-devlete göre düşünülmüş ve yontembilimsel bir öneri olarak öngörülmüştür sivil toplum. Ulus-devlet ya da devlet olmadığında yaşamda karşılığı bulunmayan bir kavrama dönüşür o. O zaman da ulus-devlet modeline göre yapılanmış sivil toplum örgütlerinin gereği kalmaz.

Kuşkusuz kapitalist küreselleşmenin şimdiki aşamasında ulus-devletler aşınmaya yüz tutmuş olsalar bile büsbütün yok olmuş değildirler. Onun için ulus-devlet modelinin sivil toplum örgütleri bir ölçüde hâlâ geçerli ve gereklidir.

Ne var ki küresel kapitalizme doğru hızla ilerleyen dünya koşullarında emekten, insanlıktan yana sivil toplum örgütlerinin kapitalist sömürünün küresel öznelere olan egemenlik odaklarına karşı da sınıfsal savaşım yürütmeleri ve kendilerini giderek büsbütün küresel sınıf savaşımının öznelere dönüştürmeleri, bunun için şimdiden başka coğrafyaların emek devinimleriyle kenetlenmeleri gerekmektedir. (Sivil toplum konusunda ilgili kaynaklar için bakınız: (8).

- *Sonuç*

1970'li yılların ikinci yarısı insanlık tarihinde yepyeni bir çağa geçiş sürecinin başlangıcıdır. Bilgi ve İletişim Çağı olarak adlandırılan bu çağın, nitelik bakımından kendinden önceki Makine Çağı'ndan çok farklı bir şey olduğu 2007 yılına gelindiğinde daha iyi görülebiliyor. Çünkü toplumsal yaşamda her gün ardı ardına geçmişte benzerine rastlanmayan olaylar ve sorunlar yaşanıyor. Bizimki de içinde olmak üzere tüm dünya coğrafyasında yaşanan söz konusu belibaşlı olaylar ve sorunlar esas olarak kapitalist küreselleşmenin bilgi ve iletişim teknolojileri yoluyla yeni bir aşamaya yükselişinden kaynaklanıyor. Bu aşamada kapitalizm; “*zaman ve mekân engeli tanımayan*”(6/256) bilgi ve iletişim teknolojileri sayesinde ulusötesi şirketlere yol açan küresel iletişim ağları oluşturuyor. Ulus-devletleri kamusal içeriğinden arındırarak ve de kullanarak bütün kurum ve kuruluşlarıyla kendini tüm dünyada ve yaşamın bütün alanlarında yeniden yapılandırıyor. Böylece ulusötesi ya da küresel bir yaşam gerçekliğine doğru olanca hızıyla ilerliyor.

Bu durum; dünyanın her yerinde, en başta toplumun kapitalizmi aşmayı amaçlayan kesimleri olmak üzere kapitalizmden yakınan, kapitalist küreselleşmenin yıkımlarından canı yanan herkesin, her kuruluşun bireysel ve örgütsel olarak kendini küresel bir bakışla yeniden yapılandırması gereğini doğuruyor.

Ne var ki yine toplumların bu kesiminde ulusalcılıktan küreselciliğe yönelip yönelmeme tartışmaları yaşanıyor. Dolayısıyla Türkiye de, EĞİTİM SEN de böyle bir süreçten geçiyor. Ama öte yandan kapitalizm şimdiki aşamasında üretim güçlerini; emeğin ve insanlığın da küreselleşmesini hem “*zorunlu*” ve hem de “*olanaklı*” kılacağı yere doğru baş döndürücü bir hızla geliştiriyor; başka bir deyişle ulusallıktan arınmış sınıfsalci bir bakışla sosyalizme yöneliş “*görevi(nin) gereğini yerine getir-*

menin maddi koşullarını” istemese de giderek artan bir hızla oluşturuyor. Kısaca insanlık, tam da Alman İdeolojisi yapıtında Marx'ın öngördüğü tarihsel uğrakta ilerleme sürecini yaşıyor (1/52). Ve bu süreç Türkiye'nin AB'ye üyelik sürecini de kapsıyor.

Açıktır ki “ulusalcılıktan küreselciliğe doğru yöneliş mi, değil mi?” sorusu şimdi tüm toplumsal kuruluşlar için olduğu gibi EĞİTM SEN için de yaşamsal ya da stratejik bir sorudur. Çünkü salt Program Kurultay'ının değil, EĞİTİM SEN'in bunun dışındaki bütün etkinliklerinin yönünü ve niteliğini belirleyecek olan bu sorunun doğru ya da yanlış yanıtıdır. Aynı şey KESK ve bağlı öteki sendikalarımızla birlikte emeğin bütün toplumsal örgütleri ve elbette siyasal partileri için de geçerlidir.

Burada bir şeyi daha hem de özellikle vurgulamak gerekiyor: Küreselleşme sürecinin sorunları için de temel çözüm siyasaldır. Onun içindir ki giderek genişleyen ve derinleşen bir biçimde ulus-devletlere yayılan ve onları geriletken kapitalist küreselleşme sürecinde küresel emeğin siyasal erkini de yaratmak gereklidir.

Ocak 2007

KAYNAKÇA

- 1- Yusuf Zamir, Küreselleşmeyi Anlamak. I. Basım 2003. Alev Yayınları.
- 2- J. D. Bernal, Materyalist Bilimler Tarihi, Sosyal Yayınlar 1976.
- 3- Aykut Göker, Bilim, Teknoloji, Sanayi Üçlemesi. Sarmal Yayınevi 1995.
- 4- M. Hartd - A. Negri; İmparatorluk. Ayrıntı Yayınevi 4. Baskı 2002.
- 5- Kenan Somer, Siz Hâlâ Babalarınızın Emperyalizmiyle mi Savaşıyor-sunuz?. Kızılıcak Dergisi. Ocak - Şubat 2004.
- 6- Güen Murat, Küreselleşme ve İşgücü Piyasaları. "Küreselleşmenin İnsani Yüzü" adlı derleme yapıtı. Derleyen Veyssel Bozkurt. Alfa Yayınları 2000.
- 7- Prof. Sadun Aren, Değişme, Küreselleşme ve Sosyalizm. Cogito, Sayı 31, 2002.
- 8- Noberto Bobbio - Jacques Texier, Gramsci ve Sivil Toplum. Savaş Yayınları Kasım 1982.
- Hugues Portelli, Gramsci ve Tarihsel Blok. Savaş Yayınları Kasım 1982.
- Feyzullah Ertuğrul, (1) Köy Enstitüleri Sistemi ve Düşündürdükleri. 2. Baskı 2002. (2) Özgürleşme Yolunda Unutulmuş Bir Uğrak: Hasan-Âli Yücel ve Kenan Öner Davası. 3. Baskı 200. Güldikenî Yayınları.

